

Osallistava ja kehittävä tutkimus OsaHäme

Loppuraportti

**Osaprojektin vetäjä Suvi Raitakari & tutkijatiimi
LAPE Oma Häme & TAY**

Yhteenveto

LAPE Oma Häme-kokonaisuuteen sisältyvän OsaHämeen lähtökohtana oli **kehittää ja tutkia integraatiota ja monialaista yhteistyötä perhekeskuskontekstissa ruohonjuuritasolla**, sosiaali-, terveys- ja sivistysammattilaisten (raportissa sotesi) työn arkikäytännöissä ja asiakasprosesseissa. OsaHäme sisälsi **kaksi osakokonaisuutta**, jotka olivat 1) maakunnallinen dialoginen työpajasarja (7 kpl 4 tunnin työskentely-iltapäivää) sekä 2) tapaustutkimus Janakkalan perhekeskuksesta.

Osaprojektin **tärkeimpänä tuloksena** syntyi jäsenyys integraation ja monialaisen yhteistyön kriittisistä tekijöistä, jotka nimettiin seuraavasti: 1) tunnistaminen ja kohdentaminen, 2) vastuuneuvottelut ja rajan ylitykset, 3) tiedon luominen ja siirtäminen ja 4) osallisuus ja yhdessä tekeminen. Hyvin toteutuessaan kriittiset tekijät **mahdollistavat**, kun taas huonosti toteutuessaan **estävät** monialaisen yhteistyön ja integraation sekä yksittäisissä asiakasprosesseissa että palvelujärjestelmätasolla.

Kaikki lapsi- ja perhepalveluita, kuten **perhekeskustoimintamallia kehittävät hyötyvät** osaprojektissa tehdystä aikaisemman LAPE-kehittämistyön kartoittamisesta, integraation ja monialaisen yhteistyön käsitteellistämisestä, edellä nimettyjen kriittisten tekijöiden erittelystä sekä niitä kuvaavien käytännöllisten esimerkkien (aineisto-otteiden) analysoimisesta (ks. tutkimusloppuraportti tulossa tammikuu 2019).

Päätöksentekijät saavat osaprojektin tuotoksista tietoa ja kosketuspintaa niihin ruohonjuuritason asiakas-ammattilaistyön kriittisiin tekijöihin, joita on keskeistä ymmärtää, edistää ja arvioida, kun halutaan saada aikaan integraatioon ja monialaiseen yhteistyöhön perustuva asiakasprosessi ja palvelujärjestelmä paikallisesti, alueellisesti tai maakunnallisesti. Osaprojekti **tuottaa päätöksenteon tueksi jäsentynyttä perustietoa** siitä mitä integraatio ja monialainen yhteistyö tarkoittavat perhekeskuskontekstissa - ja miten ne ruohonjuuritasolla muotoutuvat jatkuvana, neuvoteltavana ja ristiriitaisena prosessina.

Kaikilta osin OsaHäme ei pystynyt riittävän konkreettisella tavalla vastaamaan odotuksiin perhekeskustoimintamallin konkretisoimisesta käytännön työksi. Työpajasarjasta annetussa **palautteessa on melko suurta hajontaa**: sitä kiitettiin ja pidettiin omaa ammatillista ajattelua kehittäväenä, mutta myös temaattisesti hajanaisena, liian teoreettisena ja etäisenä suhteessa

ruohonjuuritasolla kohdattaviin lapsi- ja perhepalveluiden haasteisiin. Tämä saattaa selittyä osin heterogeenisellä osallistujakunnalla (noin 30 Kanta-Hämeen sivistys-, sosiaali- ja terveysalan asiakas- ja/tai esimiestyötä tekevää ammattilaista). Kuitenkin työpajasarjan perusideaan ja tavoitteeseen nähden (tarkastella ja jäsentää integraatiota ja monialaista yhteistyötä eri näkökulmista), sitä voidaan pitää onnistuneena. OsaHäme sai **hyvän vastaanoton Janakkalan perhekeskuksessa**. Kehittävät tutkijat osallistuivat moniin tilaisuuksiin, joissa vietiin eteenpäin ja mietittiin integraatiota ja monialaista yhteistyötä osana arkityötä. Perhekeskuksen johtaja kuvasi yhteistyötämme **”kanssakulkijuutena”**, joka oli paras palaute mitä voimme saada.

OsaHämeen tuotokset sekä **hankeajan jälkeen kirjoitettavat ammatilliset ja tieteelliset artikkelit** jatkavat osaltaan integraatiosta ja monialaisesta yhteistyöstä käytävää keskustelua. Tuotoksissa tehtävät käsitteellistykset auttavat tarkentamaan kyseisten ilmiöiden kokonaiskuvaa ja siten antavat välineitä ja suuntaa tulevalle kehittämistyölle.

SISÄLLYSLUETTELO

TULOKSET JA VAIKUTTAVUUS	1
1.1 TAUSTA	1
1.2 TAVOITTEET JA TULOKSET	2
1.3 HYÖDYT JA VAIKUTTAVUUS	5
1.4 YLEISKUVA JA TOTEUTUS.....	6
1.5 AIKATAULUN TOTEUTUMINEN.....	8
1.6 TOTEUTUNEET KUSTANNUKSET- JA RESURSSIT	8
1.6.1 <i>Työmäärät ja tehtävien tekijät</i>	<i>8</i>
1.6.2 <i>Budjetti ja kustannukset</i>	<i>9</i>
1.7 RISKIT	10
1.8 DOKUMENTOINTI JA PALAUTTEET.....	12
1.9 SIIRTYMINEN PYSYVÄÄN TOIMINTAAN	14
1.10 JÄLKIARVIOINTI JA AVOIMET TEHTÄVÄT	14
1.11 IDEOITA JATKOKEHITYKSELLE	15
LIITTEET 15	

Tulokset ja vaikuttavuus

1.1 Tausta

Osa 'Osallistavan ja kehittävän tutkimuksen OsaHämeen' (raportissa OsaHäme tai osaprojekti) tutkijoista oli mukana alusta saakka, pieneltä osin suunnittelemassa Oma Häme LAPEa syksyllä 2016. Sosiaali- ja terveysministeriöön lähteneeseen hakemukseen kirjattiin seuraava OsaHämeen kuvaus:

Tampereen yliopiston hyvinvointialoite (WELLi) yhteistyöverkosto on monitieteinen, kansallisesti ja kansainvälisesti verkottunut tutkimuskeskittymä, joka vahvistaa alan tutkimuksen edellytyksiä, näkyvyyttä, laatua ja yhteiskunnallista relevanssia. Verkosto toteuttaa osallistavan tutkimuksen, jonka työpajojen avulla se tukee perhekeskustoimintamallin tiettyjen kehittämisteemojen mukaisten uusien käytäntöjen ja kokeilujen edistämistä. Osallistavasta tutkimuksesta ja käytännön toteutuksesta vastaa osa-aikainen tohtoritason tutkija. Lisätukena toimivat professori Kirsi Juhila ja yliopistonlehtori, YTT Suvi Raitakari sekä suunnittelija, KT Tuula Kostiainen. Hankkeessa kertyvää aineistoa analysoidaan työpajoihin ja myöhemmin lisäanalyysien pohjalta sitä voidaan hyödyntää tieteellisissä teksteissä ja konferensseissa.

LAPE Oma Häme-kokonaisuuteen sisältyvän OsaHämeen lähtökohtana oli **kehittää ja tutkia integraatiota ja monialaista yhteistyötä perhekeskuskontekstissa ruohonjuuritasolla**, sosiaali-, terveys- ja sivistysammattilaisten (raportissa sotesi) työn arkikäytännöissä ja asiakasprosesseissa. Siinä keskityttiin ennen kaikkia tutkimaan ja tukemaan perhekeskusten muotoutumisprosessia, jossa lasten ja perheiden kunnalliset, kolmannen sektorin ja erikoissairaanhoidon palvelut pyritään integroimaan yhdeksi kokonaisuudeksi. Hyvinvointityön arkikäytäntöjen ja asiakasprosessien näkökulmasta tämä tarkoittaa eri ammattilaisten, asiakkaiden ja vapaaehtoistoimijoiden monialaisen yhteistoiminnan lisäämistä ja syventämistä. Tämä edellyttää **kehittämistyön keskittämistä osaprojektissa eriteltäviin integraation ja monialaisen yhteistyön kriittisiin tekijöihin**.

Osaprojektin ensimmäisenä lähtökohtana oli **tehdä näkyväksi ja sanoittaa** perhekeskuksen muotoutumisprosessia sekä siinä yhteydessä toteutettua integraation ja monialaisen yhteistyön kehittämistä. Toisena lähtökohtana oli, että muutoksen aikaansaaminen edellyttää uuden tavoitellun rakenteen ja toiminnan käsitteellistämistä, yhdessä puhumista ja kriittistä arviointia. Tätä osaprojekti osaltaan teki ja siten **fasilitoi Lape-palveluiden haluttua muutosta**. Kolmantena lähtökohtana oli osallistujia eli muutosta toteuttavia **toimijoita arvostava ja ymmärtävä tutkimusote**, joka tarkoittaa sitä, että heillä nähdään olevan paras asiantuntemus tarvittavan muutoksen määrittelyyn ja

sen läpiviemiseen. Työntekijöiden ja asiakkaiden toiminnan katsotaan olevan järkevää ja hyvää olemassa olevan tiedon, resursoinnin ja reunaehtojen valossa. Kehittävä tutkija ei siten lähesty tutkimuskohdettaan ”ylhäältä-alas” asenteella vaan on muutosprosessissa mukana oppijana, kuuntelijana, keskustelijana ja ihmettelijänä.

LAPE Oma Hämeen teemakokonaisuuksista OsaHäme kiinnittyy **osallisuuteen ja palveluohjaukseen sekä sähköisten palveluiden kehittämiseen** (Hankesuunnitelma) siltä osin kun integraatiota ja monialaista yhteistyötä edistetään näillä toimintatavoilla. Perhekeskustoimintamallin lähtökohdista (Hankesuunnitelma) OsaHämeen kannalta keskeisimpiä ovat:

- Yksilötason kohtaamisten kautta entistä parempaa asiakaslähtöisyyttä
- Palvelut sovitetaan yhteen lapsi- ja perhelähtöisiksi kokonaisuuksiksi
- Paljon palveluita käyttävien asiakkaiden integrointi ja koordinointi
- Palveluohjauksella ja -arvioinnilla tavoitellaan tilannetta ”yhteinen asiakas - yksi suunnitelma”

1.2 Tavoitteet ja tulokset

Hankkeelle asetettiin kolme tavoitetta, jotka luetellaan alla. Jokaisen tavoitteen kohdalta arvioimme erikseen hankkeen toteutumista. Lisäksi **tutkimuksellisen loppuraportin (tulossa tammikuu2019) tekemistä ohjaa seuraava kysymys:** Miten monialainen yhteistyö ja integraatio määrittävät perhekeskuskontekstissa?

Tavoite 1

Tunnistaa perhekeskuskontekstissa ne perheet ja tilanteet, jotka edellyttävät integroitua, monialaiseen yhteistyöhön perustuvaa työtappaa.

Toteutuminen: Työpajatyöskentelyssä onnistuttiin jäsentämään niitä monimutkaisia ja moniongelmaisia perhetilanteita, joihin vastaaminen edellyttää lapsi- ja perhepalveluiden ammattilaisilta ja asiakkailta yhteistä ongelmanmäärittelyä ja yhdessä tekemistä.

Tapaustutkimuksen aineisto osoittaa miten moninaista **”tunnistamistyötä”** ammattilaiset tekevät jäsentäessään monialaisen yhteistyön tekemisen ”kohdetta” ja fokusta sekä perhekeskusta työskentelyn uutena rakenteena ja systeeminä. Tutkimuksellisessa loppuraportissa (tammikuussa

2019) jäsenetään tunnistamisen kysymyksiä monesta näkökulmasta. Siinä avataan tunnistamistyötä integraation ja monialaisen yhteistyön onnistumisen keskeisenä lähtökohtana ja edellytyksenä.

Tavoite 2

Tuottaa jäsentynyt käsitys siitä, mitä integraatio, monialainen yhteistyö ja asiakkaan osallisuus tarkoittavat perhekeskuskontekstissa.

Toteutuminen: Työpajatyöskentelyssä onnistuttiin jäsentämään monialaista yhteistyötä ja integraatiota **vuorovaikutteisena toimintana**, joka edellyttää dialogia, kuuntelemisen taitoa, kokonaisvaltaista kiinnostusta ja vastuunottoa asiakasprosessista, toisten näkökulmien arvostamista, oman ja toisten osaamisen tunnistamista, tiedon tuottamista ja siirtämistä – eli vaativaa **suhdeasiantuntijuuteen perustuvaa osaamista**. Työpajat toivat esille myös monia osallisuuden vajeita ja esteitä sekä ammattilaisten että asiakkaiden kannalta. Olennaiseksi osoittautui ymmärrys kunkin perheenjäsenen ja ammattilaisen osallisuudesta ja toimintamahdollisuuksista erikseen, yksilöinä kussakin tilanteessa. **Asiakkaan osallisuutta tukee** merkittäväällä tavalla tieto siitä kehen voi olla yhteydessä ja miten sekä kuka ammattilainen toimii vastuuhenkilönä tai omatyöntekijänä keskellä usein laajaa toimijoiden verkostoa. **Ammattilaisten monialaista yhteistyötä edistävät** muun muassa yhdessä sovitut toimintamallit, ”tuttuus”, johdon tuki sekä yhteiset jakamisen ja tiedon luomisen tilat, kuten verkostokokoukset ja tiimipalaverit. Tavoitteen kaksi saavuttamiseksi tutkimuksellisessa loppuraportissa peilataan asiakkaiden ja ammattilaisten osallisuutta perhekeskuskontekstissa muun muassa kirjallisuudessa tehtyihin osallisuuden luokittelutapoihin sekä Anne Edwardsin käsitteistöön suhdetoimijuudesta (relational agency) ja suhdeasiantuntijuudesta (relational expertise). Tapaustutkimuksen aineisto tuottaa lisäksi tietoa ruohonjuuritason ammattilaisten osallisuudesta perhekeskustoimintamallin luomisessa.

Tavoite 3

Jäsentää integraation ja monialaisen yhteistyön toteutumista perhekeskustoiminnan arjen asiakaskohtaamisissa ja moniammatillisissa verkostoissa.

Toteutuminen: Hankkeen aikana perhekeskusmalli(t) oli(vat) vasta muotoutumassa ja maakunnassa haettiin vastausta siihen ”mikä on perhekeskus ja mitä se tarkoittaa käytännössä eri ammattilaisille ja asiakkaille?” Kehittämisen ja tutkimisen kohteemme oli siten voimakkaassa liikkeessä. Työpajasarjasta

annetussa palautteessa on melko suurta hajontaa: työpajailtapäiviä kiitettiin ja pidettiin omaa ammatillista ajattelua kehittävänä, mutta myös temaattisesti hajanaisena, liian teoreettisena ja etäisenä suhteessa ruohonjuuritasolla kohdattaviin lapsi- ja perhepalveluiden haasteisiin. Kuitenkin **työpajasarjaa voidaan pitää onnistuneena suhteessa osaprojektin perusideaan ja tavoitteeseen** - eli tarkastella integraatiota ja monialaista yhteistyötä eri näkökulmista sekä luoda osallistujille (noin 30 Kanta-Hämeen sivistys-, sosiaali- ja terveysalan ammattilaista) käytännön kokemuksia yhdessä toimimisesta. Olisi tarvittu pidempi hankeaika, jotta tavoitteeseen kolme voisi perusteellisemmin vastata. Nähtäväksi jää miten perhekeskusmalli muotoutuu maakunnassa ja erityisesti Janakkalassa vuoden 2018 jälkeen. Kuitenkin kerätty aineisto luo kuvaa tämänhetkisistä perhekeskuksen toteuttamisen työkäytännöistä.

OsaHämeen keskeisiksi tuloksiksi voidaan katsoa seuraavat aikaansaannokset. OsaHäme:

Tekee näkyväksi (Janakkalan) perhekeskuksen muotoutumisprosessia sekä toteutettua kehittämistyötä.

Nimeää neljä integraation ja monialaisen yhteistyön kriittistä tekijää: 1) tunnistaminen ja kohdentaminen, 2) vastuuneuvottelut ja rajanylitykset, 3) tiedon luominen ja siirtäminen ja 4) osallisuus ja yhdessä tekeminen. Hyvin toteutuessaan kriittiset tekijät **mahdollistavat**, kun taas huonosti toteutuessaan **estävät** monialaisen yhteistyön ja integraation sekä yksittäisissä asiakasprosesseissa että palvelujärjestelmätasolla.

Määrittelee integraation ja monialaisen yhteistyön sosiaali-, terveys- ja sivistyspalveluiden ammattilaisten ja asiakkaiden yhteistoiminnaksi ja palveluiden yhteensovittamiseksi, joka edellyttää onnistunutta tunnistamistyötä, yhteisen tiedon luomista ja siirtämistä, osallisuutta ja yhdessä tekemistä sekä vastuuneuvotteluja ja rajanylityksiä eli suhdeasiantuntijuuden syntymistä vahvan sosiaali-, terveys- ja sivistysalan ammatillisen asiantuntijuuden rinnalle.

Jäsentää perhekeskuksen monialaista yhteistyötä ja integraatiota edellyttävänä ja synnyttävänä rajapintatilana, verkostomaisena systeeminä, toimintamallina ja fyysisenä paikkana, joka mahdollistaa suhdeasiantuntijuuden kehittymisen ja asiakkaiden kokonaisvaltaisen kohtaamisen julkisissa ja kolmannen sektorin palveluissa. Tapaustutkimuksen kohteena oleva perhekeskus sisältää lapsi- ja

perhepalveluiden jatkumon eli 1) itsehoitoon ja omaehtoiseen tiedonhakuun tarkoitettut palvelut (internet-sivut), matalan kynnyksen ennaltaehkäisevät palvelut (esim. perhekeskuksen kohtaamispaikan palvelutarjonta) sekä toisessa päässä 3) erityispalvelut, jotka suuntautuvat paljon tukea tarvitseville ja paljon palveluja käyttäville perheille (esim. lastensuojelun palvelut).

Haastaa varmistamaan asiakkaan osallisuuden ja sitä tukevien tekijöiden toteutumisen LAPE-MAKU-SOTE Suomessa. Asiakkaalle osallisuudessa keskeistä on vahva asema työskentelyn kohteeksi valikoituvien ongelmien sekä tilanteessa mukana olevien ammattilaisten määrittelyssä, tiedonsaanti, kohtaaminen ja myönteinen tunnistaminen. Lisäksi asiakkaan asemaa ja asioiden hoitoa helpottaa se, mikäli on nimettynä yksi henkilö johon asiakas voi olla yhteydessä ja jolla on kokonaisvastuu asiakasprosessista (omatyöntekijänä).

Ja näiden tulosten kautta osaprojekti **luo askelmerkkejä** matkalle kohti syvempää integraatiota ja monialaista yhteistyötä tulevaisuuden lapsi- ja perhepalveluissa.

1.3 Hyödyt ja vaikuttavuus

Seuraavassa OsaHämeen hyötyjä ja vaikutuksia eritellään eri intressiryhmien eli a) asiakkaiden, b) alan ammattilaisten, c) kehittämistyötä tekevien ja d) päättäjien kannalta.

OsaHämettä motivoi pyrkimys **parantaa asiakasprosessia ja asiakaskokemusta** erityisesti tilanteessa, jossa tarvitaan monia eri palveluita, ammattilaisia ja osaamisalueita yhtäaikaaisesti. Asiakasprosessin ja -kokemuksen laatu vahvistuvat kun ammattilaiset ja tutkijat yhdessä sanoittavat, pohtivat ja tulevat siten paikallisesti ja maakunnan tasolla vahvemmin tietoisiksi integraation ja monialaisen yhteistyön kriittisistä tekijöistä yksittäisen asiakkaan prosessin ja palveluiden yhteensovittamisen näkökulmasta. Asiakkaille on siten välillistä hyötyä OsaHämeestä ammattilaisten osaamisen vahvistumisen myötä.

Alan **ammattilaisten kokema hyödyn** voidaan nähdä tiivistyvän alla olevissa työpajapalautteissa:

"Alkuun vastustin, kun minut oli "määrätty" osallistumaan, melko pian ajatukseni kuitenkin muuttui. Koko setti oli mielenkiintoinen ja toi uusia ajatuksia. Oli mukava kuulla alueen muista toimintatavoista. Toi mukavaa vaihtelua arkityöhön."

"Osa asioista oli sellaisia, joita olin pohtinut myös aiemmin. Nyt huomasin, että osa "väärinymmärryksistä" oikeni ja toisaalta pintatieto painui vähän syvemmäksi ymmärrykseksi."

"Auttanut mm. keskusteluissa oman perhekeskuksen suunnittelussa. Välitehtävät auttoivat ymmärtämään/avarsivat näkemystä muiden yhteisten asiakkaiden kanssa työskentelevien ammattilaisten työstä."

Kaikki lapsi- ja perhepalveluita, kuten **perhekeskustoimintamallia kehittävät hyötyvät** osaprojektissa tehdystä aikaisemman LAPE-kehittämistyön kartoittamisesta, integraation ja monialaisen yhteistyön käsitteellistämisestä, kriittisten tekijöiden erittelystä sekä niitä kuvaavien käytännöllisten esimerkkien (aineisto-otteiden) erittelemisestä (ks. tutkimuksellinen loppuraportti tulossa tammikuu 2019).

Päätöksentekijät saavat osaprojektin tuotoksista tietoa ja kosketuspintaa niihin ruohonjuuritason asiakas-ammattilaistyön kriittisiin tekijöihin, joita on keskeistä ymmärtää, edistää ja arvioida, kun halutaan saada aikaan integraatioon ja monialaiseen yhteistyöhön perustuva asiakasprosessi ja palvelujärjestelmä paikallisesti, alueellisesti tai maakunnallisesti.

Osaprojekti **tuottaa päätöksenteon tueksi jäsentynyttä perustietoa** siitä mitä integraatio ja monialainen yhteistyö tarkoittavat perhekeskuskontekstissa - ja miten ne ruohonjuuritasolla muotoutuvat jatkuvana, neuvoteltavana ja ristiriitaisena prosessina.

1.4 Yleiskuva ja toteutus

Toteutuksen pääkohdat

OsaHäme käynnistyi 1.5.2017. **Ensimmäinen vaihe** sisälsi osaprojektin toimintasuunnitelman tarkentamista, nettisivujen, logon ja esitteen tekemistä sekä yhteistyöneuvotteluja muun muassa LAPE Oma Hämeen ja Janakkalan perhekeskuksen työntekijöiden kanssa. OsaHämeen toimintasuunnitelma

täsmentyi sisältämään **kaksi osakokonaisuutta**, jotka olivat 1) maakunnallinen dialoginen työpajasarja (7 kpl 4 tunnin työskentely-iltapäivää) sekä 2) tapaustutkimus Janakkalan perhekeskuksesta.

Toinen vaihe keskittyi maakunnallisten työpajojen suunnitteluun, organisointiin ja toteutukseen. Työpajat toteutettiin ajalla 26.9.2017-29.5.2018. Tämän raportin liitteestä löytyvät työpajojen ohjelmat. Työpajasarjaan liittyi keskeisenä osana sotesi-ammattilaisten tekemät ennakkotehtävät (6 kpl). Samaan aikaan toteutettiin Janakkalan perhekeskuksessa aineiston keruuta, joka sisälsi työntekijöiden haastatteluja (15 kpl), johtotiimiin osallistumista ja kyseisten palaverien nauhoittamista (15 kpl) sekä muutaman päivän kestäneen havainnointijakson.

Kolmas vaihe käsitti osaprojektin raportointia ja lopputuotosten tuottamista. Tämä edellytti laajan laadullisen aineiston järjestelmällistä läpikäyntiä, luokittelua ja analysointia. OsaHämeen tärkeimpinä lopputuotoksina syntyy hallinnollinen raportti, virallinen Power Point diasarja, posterit LAPEn loppuseminaariin ja tutkimuksellinen loppuraportti.

Koko osaprojektin ajan tutkijat ovat pitäneet erilaisia alustuksia muun muassa maakunnallisissa dialogisissa työpajoissa, LAPE Oma Hämeen seminaareissa ja ohjausryhmässä sekä Janakkalan perhekeskuksen kehittämisiltapäivissä ja juhlaseminaarissa.

Poikkeamat: OsaHäme eteni kaikkienensa hyvin ja suunnitellusti. Merkittäviä poikkeamia ei ilmennyt (ks. Riskit kohta). Maakunnallisessa dialogisessa työpajasarjassa törmättiin useaan otteeseen OsaHämeestä riippumattomiin tiloihin liittyviin pulmiin (liian pieniä, kylmiä ja pölyisiä tiloja), jotka vaikuttivat saatuun palautteeseen ja lisäsivät tilavuokramenoja.

Osaprojektin organisointi: OsaHämeen toteutti yhteistoiminnallisesti työskentelevä, tiivis ja hyvin toimiva Tampereen yliopistoon, Yhteiskuntatieteiden tiedekuntaan, sosiaalityön tutkinto-ohjelmaan sijoittuva tiimi, johon kuuluivat: YTT Jenni-Mari Räsänen (päätoiminen tutkija vuonna 2018), YTT Suvi Raitakari (vastuullinen vetäjä), KT Tuula Kostiainen (asiantuntija) & YTT Kirsi Juhila (asiantuntija). OsaHäme oli hankkeena pieni, jolloin myös päätöksenteko ja ohjaus tapahtuivat matalalla kynnyksellä ja vähäisellä organisoitumisella. Tärkeitä olivat vähintään kerran kuussa pidetyt tiimipalaverit, käytävä- ja kahvikeskustelut sekä vilkas sähköpostikirjeenvaihto. OsaHämettä vedettiin ja päätöksiä tehtiin yhteisvastuullisesti ja kaikki olivat hyvin sitoutuneita osaprojektiin. Myös itsearviointia tehtiin koko hankkeen ajan sekä päätöksiä tarvittavista ”korjausliikkeistä”.

1.5 Aikataulun toteutuminen

Hanke eteni **hyvin suunnitellun aikataulun mukaisesti** (ks. myös Yleiskuvaus). Tärkeitä välitappeja olivat/ovat:

- OsaHäme käynnistyi 1.5.2017
- Maakunnallinen dialoginen työpajasarja 26.9.2017–29.5.2018
- Tapaustutkimuksen ”sisäänpäsyneuvottelut” ja aineiston keruu syyskuu 2017–toukokuu 2018
- 7 kpl sisällöllistä raporttia, joista viimeisin 3.10.18
- Hallinnollinen raportointi ja pp-diasarja 31.10 mennessä
- Posteresitys 5.12 LAPEn loppuseminaarissa
- Tutkimuksellinen loppuraportti tammikuu 2019
- Tilintarkistus ja taloudellinen loppuraportointi 31.1.2019

1.6 Toteutuneet kustannukset- ja resurssit

1.6.1 Työmäärät ja tehtävien tekijät

Taulukko 1: Suunnitellut ja toteutuneet henkilötyöpäivät

Hankkeen/projektin tehtävät (tai muut osakokonaisuudet)	Suunnitellut henkilötyövuodet tai -päivät	Toteutuneet henkilötyövuodet tai -päivät
Yhteensä:		

Taulukko 2: Resurssien todellinen käyttö

Resurssi tai resurssiryhmä (Rooli / vastuu)	Suunnitellut henkilötyöpäivät tai -tunnit	Toteutuneet henkilötyöpäivät tai -tunnit
Suvi Raitakari, projektin vastaava	270,66 tuntia	241,70 tuntia
Jenni-Mari Räsänen, tutkija	100% työaika ajalla 1.1.-31.12.2018	toteutunut, tämän lisäksi ajalla 1.1.- 31.12.2017 91,95 tuntia.
Tuula Kostiainen, suunnittelija ja asiantuntija	270,66 tuntia	268,55 tuntia
Kirsi Juhila, asiantuntija, prosessin hallinnan tuki	135,33 tuntia	101,35 tuntia
Seikkula Jaakko, puhuja työpajassa 30.1.2018	2 tuntia	toteutunut
Kalliomaa-Puha Laura, puhuja työpajassa 28.11.2017	6 tuntia	toteutunut
Toiviainen Hanna, puhuja työpajassa 29.5.2018	6 tuntia	toteutunut

1.6.2 Budjetti ja kustannukset

<Esitä yhteenveto toteutuneista kustannuksista ja vertaa sitä budjettiin. Käytä tarkoituksenmukaista kustannusten jakoa esim eri tyyppiset kustannukset, hankkeen tehtävät tai osaprojektit>

Taulukko 3: Todelliset kustannukset ja budjetti

	Budjetti 1.1.2017- 31.12.2017	Toteutunut 1.1.2017- 31.12.2017
Henkilöstömenot	15 100	15 422,63
Palvelujen ostot	2 300	3420,42
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	200	390,00
Vuokrat	0	0
Investointimenot	0	0
Muut menot	0	
Menot yhteensä:	17 600	19 233,05
Yhteensä:	17 600	19 233,05

	Budjetti 1.1.2018- 31.12.2018	Arvio toteumasta 1.1.2018- 31.12.2018
Henkilöstömenot (mukana J-M:n palkka loppuvuodelta)	67 710	72 840,85
Palvelujen ostot	12 050	7 300,00
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	240	17,16
Vuokrat (mukana lokakuun työhuonevuokra)	2 400	2 241,99
Investointimenot	0	0
Muut menot	0	0
Menot yhteensä:	82 400	82 400
Yhteensä:	82 400	82 400

Projektin kokoaikainen tutkija Jenni-Mari Räsänen on jäänyt **vanhempainvapaalle** 10.10.2018 alkaen. Jenni-Marin vanhempainvapaan aikainen palkka maksetaan projektilta ja vastaavasti KELA palauttaa siitä projektille yhteensä 8 459,20 euroa. Tällä palautuksella on suunnitteilla palkata osa- tai kokoaikainen henkilö paikkaamaan Jenni-Marin työpanosta. Myös Suvi Raitakari ja Tuula Kostainen tekevät tarvittaessa osan Jenni-Marin työstä. Yllä olevassa arviossa loppuvuoden kuluista näkyy Jenni-Marin palkka ja osa Suvin ja Tuulan työpanoksesta. KELA:n palautus ei ole siinä mukana.

1.7 Riskit

OsaHämeen toteutuksessa **tunnistettiin seuraavia riskejä**, jotka saattaisivat vaikeuttaa osaprojektin läpiviemistä: 1) Lyhyt hankeaika, suhteellisen pienet resurssit ja kovat tulosodotukset 2) tiivis sisällöllinen ja taloudellinen raportointiväli, joka mahdollisesti heikentää tutkijoiden työrauhaa, 3) LAPE Oma Hämeen kehittämistyö keskittyy samoille sotesi-ammattilaisille ja he ovat mukana monissa työpajoissa. Heidän voi olla vaikea erottaa OsaHämeen maakunnallista työpajasarjaa muusta LAPEn

kehittämistyöstä. OsaHämeen työpajasarjan osallistujamäärään ja toteutukseen saattaa ymmärrettävästi vaikuttaa yleinen ”kehittämisväsymys” ja epätietoisuus LAPE Oma Hämeessä tehtävästä kehittämistyön kokonaisuudesta. On mahdollista, etteivät ammattilaiset sitoudu osallistumaan kaikkiin seitsemään työpajailtapäivään, vaan syntyy ”osallistujakatoa”. 4) Sotesi-ammattilaiset ovat mukana OsaHämeessä työnsä puolesta ja esimiesten velvoittamina, jolloin on vaikea turvata tutkimukselliseen kehittämistyöhön osallistumisen vapaaehtoisuus ja innokkuus.

Riskejä hallittiin seuraavilla keinoilla:

- OsaHämeen **tehtäväksianto ja toimintakenttä rajattiin** siten, että osaprojekti oli mahdollista toteuttaa annetuilla resursseilla. Tiimin jäsenet olivat myös valmiita tekemään osaprojektia osana yliopilliseen perustehtävänsä kuuluvaa tutkimustyötä. Tiimin jäsenet olivat sitoutuneet vastaamaan annetussa ajassa ja käytettävissä olevilla resursseilla osaprojektiin kohdistuviin odotuksiin, kuten erilaisiin tieto- ja yhteistyöpyyntöihin.
- Hankkeen **vetäjälle kuului päävastuu** yhdessä taloussihteerin kanssa noin kolmen kuukauden välein tehtävästä sisällöllisestä ja taloudellisesta raportoinnista. Taloussihteerillä ja hankkeen vetäjällä oli päävastuu taloudenseurannasta. Näin pyrittiin antamaan muille tiimin jäsenille mahdollisuus keskittyä muun muassa aineiston keruuseen ja tutkimuksellisen loppuraportin kirjoittamiseen.
- Maakunnallisissa dialogisissa työpajoissa **pyrittiin selventämään OsaHämeen suhdetta LAPE Oma Hämeeseen**. Useampaan kertaan tuotiin esille OsaHämeen fokus ja tavoite tarkastella integraatiota ja monialaista yhteistyötä eri tulokulmista. Motivaatiota pyrittiin pitämään yllä toteuttamalla työpajat siten, että ammattilaiset voisivat halutessaan nähdä ne osaltaan myös ammatillisena täydennyskoulutuksena. OsaHämeeseen osallistuvia pyrittiin motivoimaan myös muilla tavoin ja pienenä kiitoksena osaprojektiin käytetystä ajasta tarjottiin työpajoissa väliaikakahvit. Osallistumisen vapaaehtoisuutta korostettiin osaprojektin eri vaiheissa ja osallistujilta pyydettiin kirjallinen tutkimuslupa ja suostumus osallistumisestaan OsaHämeeseen.
- Keskeinen merkitys riskien välttämiseen ja OsaHämeen läpiviemisessä oli **tiivis ja hyvä yhteistyö** LAPE Oma Hämeen projektipäällikön Satu Raatikaisen, muutosagentin Jari Pekurin ja Janakkalan perhekeskuksen johtajan Jaana Kosken kanssa. Tutkijatiimi otettiin perhekeskuksessa ystävällisesti ja hyvin vastaan ja asiat hoituivat mutkattomasti.

Riskien toteutuminen

Riskien toteutuminen onnistuttiin välttämään, mutta osahankkeen läpivieminen oli kaikinensa **vaativa prosessi kaikille osallistujille**. Erityisesti lyhyt toteutusaika, rajalliset resurssit ja kovat tulosodotukset tuottivat tutkijatiimille ja osallistujille paineita. Ammattilaisille osallistuminen oli pois arjen asiakastyöstä. Tämä oli omiaan lisäämään kiirettä ruohonjuuritason hyvinvointityössä ja oikeutetusti herätti kysymyksen siitä, mitä hyötyä sotesi-ammattilaiselle on LAPE-kehittämiseen osallistumisesta. Olikin merkittävä positiivinen tulos, että iso enemmistö ammattilaisista osallistuivat kaikkiin 7 työpajailtapäivään.

Tiedostimme, että OsaHämeellä on vain **rajallinen mahdollisuus vaikuttaa** integraation ja monialaisen yhteistyön muotoutumiseen perhekeskuskontekstissa. Parhaimmillaan osaprojektin tuotokset voivat lisätä ymmärrystä siitä, mistä integraatiossa ja monialaisessa yhteistyössä on kysymys, ja miten ne toteutuakseen edellyttävät suhdeasiantuntijuuden vahvistumista. Kehittävän tutkimuksen väistämättä rajallinen vaikuttavuus ja tulosten tuottamisen 'hitaus' voidaan lukea osaprojektin heikkoudeksi, mutta näemme sen **vahvuudeksi juurikin kyvyn käsitteellistää ja jäsentää** (ajallisen) etäisyyden päästä, tutkimukseen ja osallistujien kokemustietoon perustuen integraation ja monialaisen yhteistyön edellytyksiä lapsi- ja perhepalveluiden arjessa.

1.8 Dokumentointi ja palautteet

Dokumentointi

OsaHämeen tutkijat ovat pitäneet **erilaisia alustuksia** muun muassa maakunnallisissa dialogisissa työpajoissa, LAPEn seminaareissa ja ohjausryhmässä sekä Janakkalan perhekeskuksen kehittämisiltapäivissä ja juhlaseminaarissa (noin 15 kpl). Materiaali on jaettu osallistujille ja sen keskeinen sisältö sisällytetty OsaHämeen **tutkimukselliseen loppuraporttiin** (tulossa tammikuu 2019). Tutkimuksellinen loppuraportti ylittää raportoinnin minimivaatimukset. Se on suunnattu LAPE-palveluiden kehittäjille, päättäjille, sotesi-ammattilaisille, asiakkaille ja opiskelijoille. Se julkaistaan Tampub-verkkojulkaisuna, jolloin se on kaikkien saatavilla. Lisäksi tuloksista kerrotaan hankeajan lopussa ja sen jälkeen Tampereen yliopiston **Alusta! ja HAMK Unlimited verkkojulkaisuissa**. Edellä mainittuihin materiaaleihin tehdään myös linkitykset hankkeen omilta **kotisivuilta**

(<https://research.uta.fi/margi-fi/projekti2/>) Hankeajan jälkeen **osa aineistosta** anonymisoidaan ja talletetaan Yhteiskuntatieteelliseen tietoaarkistoon.

Osaprojektin **tärkeimpänä tuloksena** syntyy jäsenyys integraation ja monialaisen yhteistyön kriittisistä tekijöistä, jotka ovat keskeisiä edellytyksiä ammattilaisten ja asiakkaiden yhdessä tekemiselle perhekeskuskontekstissa. Tutkimuksellinen loppuraportti tekee näkyväksi ja jäsentää työpajasarjassa ja Janakkalan perhekeskuksessa tehtyä kehittämistyötä ja luo "askelmerkkejä", jotka vievät kohti syvempää integraatiota ja monialaista yhteistyötä tulevaisuuden lapsi- ja perhepalveluissa.

Opit ja palautteet

Vaikka osaprojekti onnistuttiin rajaamaan siten, että se oli melko hyvin toteutettavissa annetussa budjetissa ja ajassa, niin kokonaisuudessaan LAPE-muutosohjelma herättää kysymyksen siitä, että päästäisiinkö vaikuttavampaan lopputulokseen **mittakaavaltaan pienemmällä kehittämishankekokonaisuudella ja pidemmällä toteuttamisaikavälillä?** Toisin sanoen, käyttämällä resursseja pitkäjänteiseen ruohonjuuritason asiakastyön kehittämiseen ja "pienien askelten" toimintakulttuurin muutoksiin, jotka pitkällä aikavälillä tuottaisivat sekä asiakasprosessi- että palvelujärjestelmätasolla kestävän "käänteen" integraatioon ja monialaiseen yhteistyöhön. Muutosohjelma kokonaisuudessaan näyttäytyi tutkijatiimille massiiviselta monista osahankkeista koostuvalta kokonaisuudelta, jonka tavoitteiden saavuttaminen alle kahdessa vuodessa on inhimillisesti ajateltuna lähes mahdottomuus, kiistämättä tavoitteiden tai toiminnan tärkeyttä ja relevanttisuutta sinänsä. On ensiarvoisen tärkeää, että ruohonjuuritason asiakastyötä tekevät sotesi-ammattilaiset osallistetaan kehittämistyöhön, mutta tällöin tulee varmistaa riittävä kompensatio menetetyistä asiakastyöajasta ja **varmistaa osallistujien jaksaminen, motivaatio, selkeä tavoitetietoisuus ja vapaaehtoisuus.**

OsaHämeen työpajoista kerättiin Oma Hämeen toimesta **palautetta Webropol- kyselyillä**. Lisäksi tutkijatiimi keräsi viimeisellä työpajatapaamisella palautetta kirjallisella lomakkeella. Palautteen saamisen näkökulmasta tärkeää oli **kiinteä keskusteluyhteys** Oma Häme LAPEn hankeorganisaation ja Janakkalan perhekeskuksen johtajan kanssa. Yhdessä etsittiin ja haettiin parhaiten toimivia toimintatapoja. Tutkijatiimille oli myös tärkeää kuulla kyseisten tahojen välittämää **positiivista palautetta "kentältä"**. OsaHäme sai **hyvän vastaanoton Janakkalan perhekeskuksessa.**

Perhekeskuksen johtaja kuvasi yhteistyötämme **”kanssakulkijuutena”**, joka oli paras palaute mitä voimme saada.

Kaikilta osin OsaHäme ei ehkä pystynyt riittävän konkreettisella tavalla vastaamaan odotuksiin perhekeskustoimintamallin konkretisoimisesta käytännön työksi. Työpajasarjasta annetussa **palautteessa on melko suurta hajontaa**: sitä kiitettiin ja pidettiin omaa ammatillista ajattelua kehittäväenä, mutta myös temaattisesti hajanaisena, liian teoreettisena ja etäisenä suhteessa ruohonjuuritasolla kohdattaviin lapsi- ja perhepalveluiden haasteisiin. Tämä saattaa selittyä osin sillä, että osallistujakunta oli heterogeeninen (noin 30 Kanta-Hämeen sivistys-, sosiaali- ja terveysalan asiakas- ja/tai esimiestyötä tekevää ammattilaista). Kuitenkin työpajasarjan perusideaan ja tavoitteeseen nähden (tarkastella integraatiota ja monialaista yhteistyötä eri näkökulmista), sitä voidaan pitää suhteellisen onnistuneena. Törmäsimme käytännön ongelmiin sopivan seminaaritalan löytämisessä ja tämä osin heijastuu kriittisenä palautteena.

1.9 Siirtyminen pysyvään toimintaan

OsaHämeen tuotokset sekä **hankeajan jälkeen kirjoitettavat ammatilliset ja tieteelliset artikkelit** jatkavat osaltaan integraatiosta ja monialaisesta yhteistyöstä käytävää keskustelua. Tuotoksissa tehtävät käsitteellistykset toivottavasti auttavat tarkentamaan kyseisten ilmiöiden kokonaiskuvaa ja siten antavat välineitä ja suuntaa tulevalle kehittämistyölle liittyen asiakasprosessien ja palvelujärjestelmän integraatioon ja monialaiseen yhteistyöhön.

1.10 Jälkiarviointi ja avoimet tehtävät

- Miten varmistetaan jatkossa sotesi-ammattilaisten ”yhdyspintatilat” ja keskusteluyhteys, jotka ovat nähdäksemme LAPEn yksi tärkeimmistä tuloksista sekä integraation ja monialaisen yhteistyön mahdollistajia?
- Miten mahdollistetaan eri tavoin toteutettujen perhekeskusten olemassaolo MAKU-SOTE-todellisuudessa?
- Miten perhekeskukset suhteutuvat tuleviin sote-keskuksiin?

1.11 Ideoita jatkokehitykselle

- Osaprojekti tuo uudenlaista näkökulmaa integraatioon ja monialaiseen yhteistyöhön nimeämällä neljä kriittistä tekijää sekä korostamalla niiden hyvin toteuttamisen edellyttävän jatkuvaa, avointa keskustelua ja neuvottelua sotesi-ammattilaisten arkityössä.
- Seurantatutkimusta erilaisten perhekeskustoimintamallien rakentumisesta LAPE-muutosohjelman jälkeen
- Jatkotutkimusta integraation ja monialaisen yhteistyön kriittisistä tekijöistä eri MAKU-SOTE konteksteissa
- Erillistutkimusta erityisen tuen tarpeessa olevien perheiden asiakasprosesseista ja tuen tarpeista
- Perustutkimusta ruohonjuuritasolla käytävistä neuvotteluista liittyen integraation ja monialaisen yhteistyön kriittisiin tekijöihin.
- muuta?

Liitteet

<Lista erillisistä liitteistä>

Taulukko 4: Liitteet

Liite	Liitteen nimi
1.	Maakunnallisen dialogisen työpajasarjan ohjelma
2.	Osaprojektin esite
3.	
4.	